CZU: 070:001(478)(092)

VICTOR MORARU ŞI DIMENSIUNEA POLITICĂ DE CERCETARE ÎN JURNALISM

VICTOR MORARU AND THE POLITICAL DIMENSION OF RESEARCH IN JOURNALISM

Victoria BULICANU,
doctor, conferenţiar universitar,
Universitatea de Stat din Moldova
ORCID: 0000-0003-3358-5554
victoria.bulicanu@usm.md

O zi de vară cu o furtună îngrozitoare m-a determinat să-mi observ mentorul şi conducătorul ştiinţific dintr-o perspectivă suprarealistă, la hotarul între profesionistul pragmatic, tenace şi omul-artistul, căruia i se întâmplă lucruri dintre cele mai neobişnuite şi cărora le poate oferi interpretări dintre cele mai cuceritoare. Am auzit de atâtea ori de la profesori discursuri profunde, dar obişnuite în cadrul tezelor de doctor. Victor Moraru reuşeşte şi în acest cadru obişnuit să se prezinte într-o manieră distinctă, comunicându-ne în acea zi ploioasă încetişor, dar firesc: „Am avut ghinionul să-mi spele ploaia notiţele la această lucrare. Le aveam, uite aici, în buzunar!" Prima idee care m-a străfulgerat a fost că de astfel de întâmplări au parte doar oamenii de geniu, care gândesc altfel, comunică altfel, vorbesc altfel, păşesc altfel, respiră acelaşi aer, dar…altfel. Până şi ploaia le oferă mai multă atenţie. Ei inspiră şi oferă, prin exemplul lor, modele de profesionalism veritabil. Or, astăzi întâlnim mult mai des, în cele mai diverse domenii de activitate, modele forţate, construite artificial, scopul cărora este să crească, mai degrabă, non-valori, decât modele dăinuitoare. Şi această constatare a făcut-o, cu regret, profesorul, într-o discuţie non-formală, eu fiind de acord în totalitate cu opinia sa. Evident, că în acea zi, discursul distinsului profesor, Victor Moraru, în calitate de membru al Consiliului Ştiinţific Specializat, a reflectat argumentat, cu multă obiectivitate şi apreciere raţionamentele tezei de doctor a unei tinere cercetătoare,

fără a avea nevoie de notiţele sale, spre deosebire de ploaie, care şi le-a dorit în acea zi cu atâta îndârjire. Până şi fenomenele naturii au fost neputincioase în faţa logicii argumentative a unui mare cunoscător al secretelor condeiului şi valorii condeierilor…

De-a lungul anilor, Victor Moraru a deţinut funcţii înalte în instituţiile de învățământ din ţară, dar niciodată nu a demonstrat orgolii, vanitate sau alte calităţi specifice funcţionarilor noştri, ba, dimpotrivă, de-a lungul celor 22 de ani în calitate de studentă, masterandă, doctorandă, şi, spre onoarea mea, finalmente colegă a distinsului profesor, am văzut de fiecare dată o atitudine plină de respect faţă de cei cu care interacţiona, o atitudine care manifesta, mai degrabă, pioşenie, exercitată cu atâta demnitate şi energie, încât, în prezenţa mentorului, reuşeai de fiecare dată să creşti, să creezi, să-ţi valorifici potenţialul mai intens decât creând în absenţa acestuia.

A absolvit Universitatea de Stat din Moldova, desfăşurând mai apoi activităţi didactice şi de cercetare pe făgaşul ziaristicii. A încercat însă să păşească dincolo de publicistică, apropiindu-se de dimensiunea politologică într-o perioadă în care mai mulţi cercetători au vrut să vadă ce se ascunde în spatele deciziilor redacţionale, a talentului jurnalistic, a modalităţilor în care jurnaliştii decid ce să scrie, cum să scrie, unde să apară materialul, pe cine să vizeze acesta etc. În aceeaşi perioadă, percepţia publicului larg despre mass-media, per ansamblu, reuşise să se încarce cu anumite bănuieli faţă de participarea sferei politice în activitatea jurnalistică, ceea ce l-a determinat pe cercetătorul Victor Moraru să se întrebe vis-à-vis de mecanismele de interacţiune a acestor două domenii: jurnalismul şi politica. Au apărut astfel mai multe cercetări semnate de autor, care au revoluţionat cele două ramuri, alături de creaţiile altor colegi politologi prin apariţia unui nou domeniu multiaspectual, captivant şi intrigant în acelaşi timp: comunicarea politică. Pe acest tărâm, dar şi pe cele conexe jurnalismului şi politologiei şi, anume, al sociologiei, relaţiilor internaţionale, Victor Moraru a avut şi continuă să aibă o activitate ştiinţifică rodnică în calitate de profesor universitar, membru corespondent al Academiei de Ştiinţe a Moldovei şi director al Institutului de Cercetări Juridice și Politice al aceleiași instituţii. Nu putem să nu observăm efortul dublu pe care-l realizează profesorul în procesul de cercetare a domeniului jurnalistic prin prisma

problemelor politologice şi felul în care acestea sunt reflectate şi încadrate în studii valoroase. Studiul *Mass-media VS Politica*, apărut la Universitatea de Stat din Moldova în anul 2001, a fost considerat unul dintre cele mai complexe la perioada apariţiei şi rămâne a fi un izvor de inspiraţie pentru tinerii cercetători. Nu există astăzi vreo cercetare în domeniul politico-mediatic moldovenesc şi nu numai, care să nu citeze creaţia enunţată. E un studiu care a inspirat mulţi tineri cercetători de-a lungul timpului, inclusiv subsemnata, fiind o revelaţie la acele timpuri în felul în care a reuşit să abordeze probleme noi, într-o manieră distinctă şi revoluţionară chiar, prezentându-ne mass-media într-o perioadă de tranziţie, în lumina „abordării critice", cu implicaţiile politice ale mass-media etc. Şi toate astea au fost descrise în condiţiile în care existau puţine voci curajoase, capabile să trateze subiecte sensibile, cenzurate anterior. Autorul Victor Moraru a manifestat pe deplin caracterul său temerar în această creaţie: "…relaţia seculară dintre mass-media şi puterea politică a fost marcată de o conflictualitate permanentă. În fond, n-ar fi o exagerare a afirma că conflictul este, cu precădere, modul de existenţă al mass-media în contextul puterii" [1, p.56]. Capacitatea autorului de a-şi pune întrebări, la propriu, şi a răspunde la ele în aceeaşi cercetare reprezintă un bun exemplu de aplicaţie metodologică, care poate fi utilizată cu succes în lucrările ştiinţifice actuale ale altor specialişti: „Dar ce profil instituţional şi ce funcţii pot fi recunoscute drept valabile pentru "a patra putere"? Pe cât de acceptabil este însuşi termenul de *fourth estate*, care ascunde inevitabil o contradicţie (mass-media şi operatorii lor nu dispun de legitimitate politică propriu-zisă, nu fac parte din autorităţile publice, nu au trecut prin procedura votării pentru a fi desemnaţi în calitate de reprezentanţi, deţinând, cu toate acestea, în acelaşi timp, o influenţă semnificativă în procesul de *policy making*)? " [ibidem]. Metoda cucereşte prin interactivitatea sa şi prin faptul că analiştii încearcă de fiecare dată să identifice un răspuns valabil, trecut prin propriile filtre ale bazei cunoştinţelor deţinute, ca mai apoi, răspunsul autorului să-l percepi într-o manieră surprinzătoare, cu care însă te identifici pe deplin.

Fiind un mare cunoscător al culturii şi limbii ţării lui Petrarca, Dante, Boccacio, a reuşit să traducă în limba română una dintre cele mai ample lucrări ale cercetătorului Domenico Fisichella, *Ştiinţa Politică.*

Probleme. Concepte. Teorii. Astfel tinerii cercetători în domeniul socio-umanistic au posibilitatea să facă cunoştinţă cu tabloul conceptelor, problemelor şi teoriilor ştiinţei politice contemporane şi, implicit, să interpreteze, asocieze problematica domeniului expus în lucrare cu cea existentă în ţara noastră. Victor Moraru argumentează în postfaţă valoarea şi viziunea largă a autorului ales pentru a-i fi tradusă creaţia, raportându-se, într-o manieră subtilă, şi la reacţiile celor, care nu sunt cei mai mari simpatizanţi ai lui Fisichella: "Până şi adversarii săi politici, pe care nu-i poţi suspecta de prea multă simpatie pentru cel ce ştie să le dezvăluie echivocurile şi inconsecvenţa, îi recunosc calitatea de apărător vehement al moralităţii în politică, remarcă principialitatea sa, viziunea largă şi realistă" [2, p. 402]. Ştiinţele socio-umane s-au ales prin intermediul acestei lucrări, în limba română, cu un studiu exhaustiv al politicii, într-o perioadă în care domeniul era privit încă neunivoc de cei mai mulţi cercetători, inclusiv din Republica Moldova. Să nu uităm că profesorul Victor Moraru a fost decorat cu Ordinul *Steaua Italiei*, care, de altfel, este una dintre cele mai înalte distincţii italiene, acordate pentru a recompensa personalităţile care s-au distins prin apropierea lor de Republica Italiană, pentru ataşamentul şi implicarea demonstrate în slujba celor mai înalte valori sociale de convieţuire şi solidaritate, contribuind la promovarea relaţiilor de prietenie şi colaborare dintre ţara lor şi Italia.

Multiplele colecţii de culegeri şi articole ştiinţifice ale cărui coordonator a fost Victor Moraru imprimă acestora un înalt grad de recunoaştere şi calitate în domeniul ştiinţific. „În condiţiile în care cercetătorii atestă situaţii complicate şi paradoxale în evoluţia mass-media din Republica Moldova, este dificil a vorbi despre acel spaţiu public "hipermediatizat", invocat de Ioan Drăgan. Ceea ce se produce însă cu adevărat în Republica Moldova în aceşti ani ai tranziţiei, ca de altfel şi în alte ţări postcomuniste, este fenomenul calificat de Daniela Roventa-Frumuşani drept „supramediatizare a scenei politice" generând, în acest sens, un spaţiu informaţional supraîncărcat şi suprasaturat" [3, p. 12]. Astfel, lucrările ştiinţifice ale profesorului Victor Moraru rămân a fi simptomatice în constatări, indiferent de perioada de apariţie, prognosticatoare în felul în care au evoluat anumite situaţii în domeniul politico-mediatic cu enorme probleme actuale de natură etică,

în primul rând, care denotă gândirea improprie a celor care fac parte din aceste bresle, cu deciziile lor pripite şi înguste, corelate cu viziuni machiavelice ale celor care, pe de o parte, fac politica redacţională astăzi şi celor, care, pe de altă parte, creează agenda politică a societăţii. A depăşit mult în studiile sale cadrul local al sferei intereselor de cercetare, orientându-se şi la ansamblul de probleme ce preocupă alte state, realizând paralele între modalităţile în care sunt privite, reflectate şi soluţionate în ţările lor şi Republica Moldova. Domeniul relaţiilor internaţionale şi al politii externe a statului moldovenesc figurează în lista preocupărilor şi investigaţiilor ştiinţifice ale profesorului. Într-un studiu din 2011 care vizează problemele separatismului în zonele conflictuale ale Europei, cu referinţă la Kosovo, Victor Moraru notează: "Şi dacă Kosovo, cu un sprijin atât de masiv din partea aliaţilor săi, nu reuşeşte să-şi afirme statul, cu atât mai mult acest lucru devine de nerealizat pentru alte separatisme, inclusiv pentru cel manifestat de regimul de la Tiraspol. De fapt, aşa-numita republică nistreană, ca şi alte entităţi autoproclamate în mod similar, a apărut în urma destrămării URSS" [4, p. 137]. Tot aici autorul concluzionează că Tiraspolul şi Kosovo „reprezintă două cazuri de manifestări ale separatismului în Europa de Est, care au mai multe elemente comune, dar, denotând, totodată, multiple diferenţe… Ţinând cont de particularităţile cazului Kosovo, modelul respectiv nu poate prezenta un precedent pentru alte separatisme, inclusiv pentru cel manifestat de regimul de la Tiraspol" [ibidem]. Fiind un vizionar absolut, textele sale servesc drept documente şi pentru analiştii consacraţi, observaţi cu regularitate la ecranele televizoarelor, în emisiunile de analiză, în cadrul presei scrise etc. care, pentru a demonstra autenticitatea propriilor teorii înaintate, apelează la cunoştinţele enciclopedice expuse în cercetările lui Victor Moraru.

Aflându-se în funcţia de decan în cadrul Facultăţii Jurnalism şi Ştiinţe ale Comunicării, a reuşit să cultive în percepţiile studenţilor străduitori, antrenaţi şi aceştia de vise şi idealuri, pe făgaşul cercetării, dorinţa acerbă de a demonstra în ochii dascălului competenţe investigative demne de a fi sprijinite, promovate şi evidenţiate de rând cu alte cercetări în domeniu. Tezele de doctor în ştiinţe politice ale cercetătorilor Dumitru Ţurcanu, Mariana Tacu, Socolov Tatiana, Moraru

Sergiu, Rusu Liliana, dar şi a subsemnatei, au conferit acestora încredere în valoarea ideilor înaintate în cadrul lucrărilor, în veridicitatea analizelor prezentate, în utilitatea şi necesitatea existenţei viziunilor conexe celor expuse de conducătorul ştiinţific, Victor Moraru, şi de alţi cercetători în sfera politico-mediatică.

Capacitatea profesorului de paralelizare a fenomenelor similare, de interpretare şi raportare a proceselor alerte din societate, ce au loc atât în domeniul jurnalismului, cât şi în cel al politologiei, a fost împrumutată şi fructificată de mulţi alţi cercetători, inclusiv, doctoranzi ai profesorului, iar acest fapt a condus la apariţia mai multor lucrări în domeniu. Publicarea acestora se datorează tocmai interesului tinerei generaţii pentru realizarea unei continuităţi în activitatea de cercetare a profesorului şi de elucidare a situaţiei din domenii atât de interesante şi niciodată monotone: jurnalismul şi politica. Tocmai dorinţa de a participa la această continuitate a determinat şi autoarea acestui material de a cerceta prin intermediul analizei comparative a influenţei politice a mass-media din ţările occidentale şi din Republica Moldova, a politicilor mediatice în ţările anglosaxone şi în ţara noastră, a realităţii politico-mediatice din Republica Moldova în raport cu modelul mediatic anglosaxon, cercetările profesorului Victor Moraru, constituind un pilon teoretico-practic important în constatările realizate în cele mai diverse lucrări. Astfel, s-a reuşit estimarea în cadrul analizelor cantitative şi calitative a tendinţelor dezvoltării presei şi repercusiunile pe care le-ar putea avea în prezent şi în viitor pentru influenţarea opiniei publice; identificarea unui concept nou de studiere a influenţei politice a presei prin corelare la nivelul de concentrare a presei, o tendinţă de dezvoltare, specifică atât presei apusene, cât şi celei autohtone; prezentarea factorilor de media care influenţează politic consumatorul de informaţii atât în RM, cât şi în Occident; examinarea amănunţită a conceptului de cenzură economică într-o lume dominată de valori materiale şi observarea acestuia alături de bine cunoscutul fenomen de cenzură politică care, la rândul său, serveşte drept element inovator în examinarea influenţei presei asupra publicului larg [5, p. 6]. Referinţe la conţinutul valoros al studiilor lui Victor Moraru găsim şi la cercetătoarea Mariana Tacu în cadrul lucrării *Teorii mediatice contemporane*. Autoarea citează articolul "Puterea mass-media şi con-

stituirea spaţiului public", unde Victor Moraru susţine: „Mass-media contribuie la organizarea socială a dezbaterilor şi amplifică dialogul social democratic, convertindu-se într-o condiţie esenţială a evoluţiei: democratizarea societăţii trece prin democratizarea şi pluralizarea comunicării, mass-media constituind o sursă fundamentală a opiniei publice" [6, p. 32].

Marea pasiune a cercetătorului, în procesul de cercetare, rămâne a fi jurnalismul şi toate procesele care au loc în acest domeniu alert în dezvoltare, din perspectiva tehnologiilor utilizate, în primul rând. I-a imprimat nenumărate valenţe şi nu există vre-un aspect al conceptelor mediatice care să nu fi fost studiate de Victor Moraru: de la preceptele politice la cele de management a instituţiilor de presă, de la istoria jurnalismului la prognoze pentru evoluţia acestuia, de la cadrul legislativ al profesiunii la chintesenţa normelor deontologice în domeniu. Toate acestea realizate şi prezentate în studii profunde, voluminoase, exhaustive, care servesc documente de cercetare şi pentru tinerii profesori. Tocmai spiritul de observaţie profund al realităţii în care fierbe domeniul jurnalișticii moldovenești și internaționale, per ansamblu, determină alţi cercetători să apeleze la documentarea temeinică în procesul de studiu al conceptelor politologice şi jurnalistice tocmai din creaţia profesorului Victor Moraru. Doar următorul fragment dintr-un rezumat, semnat de profesor şi publicat într-o culegere de articole, oferă atât de multe direcţii de cercetare ştiinţifică pentru cei interesaţi: „Printre factorii ponderabili care determină apariţia şi perpetuarea unor probleme în funcţionarea sistemului audiovizual… pot fi enumeraţi: insuficienţa conştientizării la toate nivelurile societăţii a rostului, misiunii şi specificului mass-media…; gradul redus de cunoaştere şi asimilare a experienţei necesare în domeniul audiovizualului public…; proporţiile problemelor care însoţesc în Republica Moldova efortul de implementare a standardelor profesionale…; necesitatea eficientizării activităţii structurilor abilitate cu coordonarea şi reglementarea sferei audiovizualului" [7, p. 328].

Cu siguranţă, aceste viziuni profund atitudinale ale cercetătorului ar putea reprezenta o oază de inspiraţie, dar şi o deschidere către noi direcţii de investigaţii ştiinţifice interesante, actuale, dinamice, prin prisma noilor tehnologii utilizate, pentru că tocmai aceste caracteris-

tici ale materialelor ştiinţifice pot să trezească astăzi curiozitate pentru tineretul studios. Se ştie că materialele cu încărcătură informaţională inutilă riscă să rămână în anonimat, ori Victor Moraru a reuşit cu atâta osârdie, talent, zbucium, muncă şi dăruire să trezească în sufletele atâtor studenţi dorinţa de a afla mai multe, de a vedea ce se află dincolo de conţinutul vizibil al textelor citite din manualele universitare, de a face asociaţii, de a interpreta, de a concluziona, de a expune, de a scrie…

Referinţe bibliografice:

1. Moraru, V. *Mass-media vs Politica*. Chişinău: Universitatea de Stat din Moldova, 2001. 206 p.
2. Fisichella, D. *Ştiinţa politică. Probleme. Concepte. Teorii*. Trad. de Victor Moraru. Iaşi: Polirom, 2007. 400 p.
3. Moraru, V. (coord.). *Societatea şi comunicarea în tranziţie*. Universitatea Liberă Internaţională din Moldova, 2008. 391 p.
4. Moraru, V. *Provocarea Kosovo: separatismul ca generator al tensionării internaţionale*. În: Revista de Filozofie, Sociologie şi Ştiinţe Politice. Vol. 1(155). Chişinău: AŞM, Institutul Integrare Europeană şi Ştiinţe Politice, 2011, pp.134-140.
5. Bulicanu, V. *Influenţa politică a mass – media: presa Republicii Moldova din perspectiva modelului mediatic anglo-saxon.* Autoreferat la teza de doctor în politologie. Chișinău: CEP USM, 2012. 41 p.
6. Tacu, M. *Teorii mediatice contemporane. Suport de curs*. Chişinău: CEP USM, 2016. 94 p.
7. Moraru, V. *Republica Moldova: audiovizualul în devenire*. În: Conferinţa Ştiinţifică Internaţională consacrată Învăţământului Superior şi Cercetării – piloni ai societăţii bazate pe cunoaştere, Chişinău, 2006: CEP USM, pp. 327 – 328.